

123, 67, vs Çocuk

Karantina döneminde çocukların durumunu anlamaya ilişkin birçok çalışma yapılıyor. İçlerinde en çarpıcı bulduğum, Tarlabası Toplum Merkezi, Sulukule Gönüllüleri Derneği, Başak Kültür ve Sanat Vakfı ve Small Projects İstanbul tarafından ortak olarak gerçekleştirilen ve risk altındaki ve dezavantajlı bölgelerdeki çocukların haklarına erişimin raporlandığı “Covid-19 Sürecinin İstanbul’un Farklı Yerleşimlerindeki Çocukların Haklarına Erişimi” araştırması oldu. Final raporunu Haziran ayı sonu ile görebileceğiz ama şu an Tarlabası’ndan, Fatih’ten, Kayışdağı’ndan, Sarıgazi’den 123 çocukla yapılan araştırmanın ön bulguları, bu örgütlerin sosyal medya hesaplarından dolaşıma girdi.

Virüsün çocukları “hasta etmediği” bilgisinden hareketle sanki çocuklar ile ilgili kaygılanmayı gerektirecek bir durum yokmuş gibi yansıtılan sürecin tek etkisi hastalığa indirgenemez. Özellikle de çocuk katılımının önemsenmediği ve çocukların bir birey olarak görülmediği toplumlarda, destek mekanizmalarına erişimin olmadığı ya da çok az olduğu karantina koşullarının da etkisiyle çocukların seslerini duymak ve ihtiyaçlarını görünür kılmak epey zorlaştı. Ev içi şiddet durumları çok arttı ve eskiden hiç olmazsa okulda rehber öğretmeni ile görüşebilen çocuklar, şimdi kendilerine ait yeterli alanın bulunmadığı evlerde, yetişkin istismarları ile karşı karşıya kaldı. Baro, bu dönemde çocuk hakları merkezine olan başvurulardaki azalmanın nedenini ev içi şiddetinin azalması olarak değil, çocukların ve onların hakları için harekete geçenlerin destek sistemlerine erişememesi olarak yorumluyor. Haklarına ve destek sistemlerine erişimde her zaman sorunlar yaşayan engelli çocuklar ise, bu dönemde eğitim ve sağlık hizmetlerine erişimde daha da ciddi sorunlar yaşadılar. SEÇBİR uzmanlarından İdil Seda AK’ın da pandemi sürecinde engelli çocukların durumuna dair bilgi verdiği videoda söylediği gibi, ancak haklara erişimin sistematik olması ile her çocuğun haklarının korunduğundan söz edebiliriz. Krizlerden, toplumun geri kalanına göre daha fazla / farklı etkilenen kırılgan grupların görünür olmasını sağlayan bu çalışmaların bulgularına göre önlemler almak, programlar geliştirmek ilgili kurumlara baskı yapmak için sorumluluklarımız var.

Sanırım yukarıda bahsettiğim araştırmadan bağımsız olarak, fakat onunla aynı dönemde ben de belediyelere ve çocuk hakları çalışanlarına iletmek üzere bir anket hazırladım. Amacım, en azından ulaşabildiğim çocukların seslerini duyurabilmektir... Size bulgularından bahsedeceğim bu araştırma, bilimsel bir araştırma değil. Bu çalışma eşin dostun çocukları, o çocukların arkadaşları ve uzun süredir birlikte çalıştığım Sarıyer Çocuk Danışma Kurulu ve Şişli Çocuk Meclisi'nin aktarımları ile hazırlandı. Sosyoekonomik olarak orta ve orta üst denebilecek sınıflardan çocukların aktarımları ile şekillenen çalışmaya bakınca, sosyo ekonomik olarak dezavantajlı çocukların aktarımları ile benzerliklerini, çocuk algısının haklara erişimde ne kadar büyük engel olduğunu siz de fark edeceksiniz. Çocukların Eğitim Bilişim Ağı (EBA) ile ilgili görüşleri ve aile üyelerinin çocuklarla kurduğu ilişkilerde toplumun çocuk algısının yol açtığı etkinin neden olduğu ihmal ve istismar davranışlarını sıkça göreceksiniz. Eğer çocukları belli sosyo ekonomik, kültürel, bedensel özelliklerden ibaret sayarsanız, ki aslında hazırladığım anketi cevaplayan çocukların bu gruptan olduğunu varsayabiliriz, o zaman bu tanım dışında kalan, toplumsal cinsiyet rollerine sığmayan, gelişimsel ve bedensel özellikleri birbirinden farklı olan, çeşitli dezavantajlara sahip tüm çocuklar görünmez olur. En basitinden bu anketin sonuçları -örneğin- internet erişimi olmayan çocukları seslendiremiyor. Hazırladığım anketi sosyoekonomik olarak orta sınıf ailelerden internete erişimi olan gönüllü, 38'i kız, 29'u oğlan 67 çocuk cevapladı. Çocukların engellilik, kronik rahatsızlık durumunun da sorulduğu ankette sadece bir çocuk gözlük takıyor olmayı engel olarak tanımlamış, bir çocuk alerjisi olduğunu bir çocuk da kalp damar tıkanıklığı yaşadığını belirtmiş.

“Anketi doldururken kendimi büyük biri gibi hissettim”

Açık uçlu sorulara yer verilse de aslında çocuklarla yüz yüze olmayan, otomatik, seçmeli, kategorilere ayırmalı, dijital bir anket aracılığı ile görüşmek birçok riski de barındırdığından uygun bulmadığım bir yöntem. Ancak bu süreçte her kesimden çocuğa eşit bir şekilde ulaşılmasa dahi, ulaşılabilen çocuklara sınırlı kaynaklarla bile olsa temas etmenin de önemli olduğunu düşünüyorum. Keşke bu , bir kaç sivil toplum örgütünün ya da kişisel çabaların dışında çocukların seslerini ve ihtiyaçlarını daha sistematik araçlarla duyabileceğimiz ve çocukların da bir birey olduklarını sıklıkla unutan belediyelerin, bakanlıkların, okulların da ilk işi olsa. Anketi hazırlarken danıştığım çocuklardan duyduğularım çocukların bir birey olarak görülmeye duydukları ihtiyacı kanıtlar nitelikte...

Bu çalışma genel olarak çocukların bir günlerini nasıl geçirdiklerini anlamaya odaklandı. Birçok çocuk kendilerine böyle sorular sorulmasından duydukları memnuniyeti “kendimi büyük biri gibi hissettim”, “ilk defa biri bize ne durumda olduğumuzu sordu”, “çok eğlendim”, “keşke daha uzun olsaydı, kendimi anlatmak çok hoşuma gitti” gibi ifadelerle belirtti.

Anketi 7 ve 8 yaşlarında 28 çocuk, 9-11 yaş arası 11 çocuk, 12-15 yaş arası 11 çocuk ve 16-18 yaş arası 17 çocuk doldurdu. Çıkan sonuçlarda çocukların yaklaşık yarısının sabah 09:00-11:00 arası uyanıp akşam 22:00-24:00 arası uyuduğu görüldü. Ancak hatırı sayılır bir kesimin de gece 01.00 ile 04.00 saatleri arası yatıp öğlen 12’den sonra uyandığı görüldü. Çocukların sadece 19’u her gün telefon, mesajlaşma, görüntülü konuşma aracılığıyla arkadaşları ile görüşebilirken, 51 çocuk arkadaşları ile ya hiç görüşmediğini ya da haftada en az bir kez görüşebildiğini belirtmiş.

Anketi cevaplayan 67 çocuktan 50’si ise her gün 1-3 saat arası ders çalıştığını, 33’ü ise EBA’yı takip ettiğini dile getirmiş. EBA’yı takip edenlerin 18’i yayını “iyi” bulduklarını belirtirken geri kalan çocuklar “yetersiz”, “faydalı değil”, “anlatan öğretmeni sevmedim”, “kötü”, “kasiyor”, “anlamakta çok zorlanıyorum”, “saçma”, “sıkıcı”, “gereksiz”, “çok hızlı anlatıyor”, “konular çok hızlı geçiyor” ifadeleri ile değerlendirmişler. Sonuçlara göre, bu süreçte çocukların evde yapmaktan en zevk aldığı şeyler uyumak, resim yapmak, oyun oynamak, kitap okumak, müzik dinlemek ve dizi izlemek. 67 çocuktan 54’ü evde harekete dayalı çalışmalarını düzenli yaptıklarından ve çoğunlukla zumba, yoga, jimnastik, pilates, dans, bale ve evde yapabildikleri sporları tercih ettiklerinden söz etmiş. Küçük bir kısmı bunu anneleri ile gerçekleştirirken bir kısmı da Youtube’tan video açarak yaptığını belirtmiş. Ankete katılan çocukların büyük çoğunluğunun evde kaldığı sürede yapmaktan nefret ettiği şeylerin başında ders çalışmak geliyor. Ayrıca internette ya da telefon başında zaman geçirmek de, sanılanın aksine, çocukların hoşuna gitmeyen şeylerin içinde yer alıyor. Ayrıca, “haber izlemek”, “evde sürekli haberlerin ya da büyüklerin izlediği programların açık olması” “ev işi yapmak”, “kardeşimin tabağını toplamak”, “oyuncak toplamak”, “TV başında yalnız kalmak” ve “hiçbir şey yapamamak” çocukların nefret ettiği şeylerin başında geliyor.

“Bu süreçte beni en kızdıran şey evdekilerin evde olması”

Ankete katılan çocuklar en çok aile üyelerinin onları kızdırdığını dile getirerek “Evde seni en çok ne kızdırıyor?” sorusunu, “abim”, “ablam”, “kardeşim”, “kardeşlerim”, “annem”, “babam”, “yeğenim”, “ebeveynler”, “evdekilerin evde olması” şeklinde yanıtlamışlardır. “Özel alanımın olmaması” ifadesi ise tekrarlanan yanıtlar içinde yer almıştır. Ayrıca çocuklar “ben izlerken evdeki diğer kişilerin kanal değiştirmesi”, “söylememe rağmen hoşlanmadığım hareketlerin yapılmaya devam etmesi”, “babamın beni sıkarak sevmesi ve sulu sulu öpmesi”, “dinlenmemek”, “engellenmek”, “annemin bana sürekli karışması”, “evde sigara içilmesi” gibi ifadelerle yetişkinlerin bedensel söz hakları ve sınırlarına saygı duyulması konusundaki ihtiyaçlarını anlatmışlar. Aşağıda çocuklara anne, baba ve kardeşleri ile ilgili anket sorusuna ilettikleri şikâyetleri onların ifadeleri ile görebilirsiniz:

Anne

Ödevlerini yap, ders çalış demesi, TV'yi açmıyor, sürekli yemek ye demesi, bana zaman ayırmaması, sürekli dolabını topla demesi, beni haksız yere suçlaması, her şeyi sürekli hatırlatması, sürekli telefonla konuşması, sevdiğim yemeği yapmaması, sürekli odanı topla demesi, her şeyi sürekli tekrar tekrar hatırlatması, kendi psikolojik durumu, sevdiğim şeyi izlerken yatma vakti geldi demesi, bana sürekli yapmam gerekenleri hatırlatması, sesini yükseltmesi, çok konuşması, videomu yarıda kesmesi, benimle oynamaması, ödevlerini yap demesi, bir dakika demesi, her şeyime karışması, oyuncaklarımı dağıtması

Baba

Haberleri açması, bağırması, sürekli işime karışması, telefonu hep elinde, sesini yükseltmesi, sulu sulu öpmesi, sıkarak sevmesi, benimle oynamaması, yastık atması, oynamaması, fikirlerime ve görüşlerime saygı duymaması, şakaları, yavaşlığı, uyuşukluğu, hep sinirli, tableti bırak demesi, beni takmaması, iş stresini bana yansıtmaması, sürekli su getir demesi, benimle ilgilenmemesi, oyun oynamaması, bana sataşması, istemediğim şeyleri yapması mesela korku müziği açması, her şeye kural koyması, çok sesli konuşması, herkese çabuk sinirlenmesi, beni dinlememesi, ceza vermesi, tableti bırak demesi, çok sigara içmesi

Kardeşler

Odamdan çık diye bağırması, hiçbir şey paylaşmaması, kendi alanıma girmesi, sürekli bana bulaşması, bağırmaları, çok yaramazlık yapmaları, sabahları bağırarak uyandırması, annemle konuşurken hep lafa girip konuyu dağıtması, beni terslemesi, karışmaları, terslemeleri, beni dinlememesi, bana sataşması, çığlık atması, ağlaması, sürekli mutsuz olup "ııı"laması, bana karışması, inat etmesi, kavga etmek, bana gıcık davranıyor, TV izlerken birden kapatması, umursamazlığı, bencilliği, yatağıma çiş yapması, eşyalarımı izinsiz kullanması, beni mincıklaması, yüzümü bilmeden çizmesi, bana çatması, benimle oynamaması, oyuncakları paylaşmaması

Çocukların evde olmakla ilgili en sevdiği şeylere verdikleri cevaplardan yetişkinlerin aslında nasıl bir okul sistemi ve ev düzeni yaratması gerektiğini anlıyoruz. Çocuklar kendi ihtiyaçlarının en iyi aktarıcısıdır. Ancak kulak verdiğimizde onların haklarıyla ilgili ne kadar çok ihlal yaşadıklarını fark edebiliriz. Stres, baskı ve ayrımcılıktan azade; çocukların gelişimlerini güvence altında hissettikleri eğitim ortamları yaratmak; kendilerini keşfedebilmelerini sağlayacak güvenli alanlar sağlamak, tüm farklılıkları ve çeşitlilikleri ile bir çocuk olarak kabul gördükleri bir çevre, bir ev ortamı yaratmak elimizde. Çocuklar daha fazla dinlenmek, daha fazla oyun oynamak, daha fazla paylaşmak ve daha kaliteli zaman geçirmeye ihtiyaç duyuyorlar ve bu onların en temel hakkı. Bu süreçte bir veli grubuyla yaptığım toplantıda çocuğunun ders başarısının çok yüksek olduğunu, aynı zamanda yüzme takımında olduğunu ve çok severek yüzdüğünü ancak yıllardır devam eden tiklerinin sadece bu süreçte son bulduğunu ifade etti. Çocuk hem düzenli ders çalışmadığı hem de düzenli antrenmana gitmediği bu dönemde, arkadaşları da aynı koşullarda olduğu için rekabete gerek olmadığını ve rahatladığını ifade etmiş.

Salgın başladığından beri evdesin, bu durumla ilgili en sevdiğin şey ne oldu?

Ailemle doya doya vakit geçiriyorum, oyuncaklarımla oynuyorum, annemle pasta yapmak, film izlemek, kendime zaman ayırmak, daha çok kitap okumak, aktivite yapmak, spor yapmak, bütün gün ders yapmamak, oyun oynamak, derse istediğim zaman ara vermek, istediğim kadar müzik dinlemek, annemle ekmek pasta kurabiye yapmak, çiçek dikmek, sınavsız olmak, bol bol oyun oynayabilmek, ailemle zaman geçirebilmek, okula gitmemek, Lego oynamak, müzik dinlemek, uyumak, kitap okumak, yemek yapmak, aileyle olmak, annemle daha çok zaman geçirmekten, kek yapmak, istediğim gibi hareket etmek, kendim için bir şeyler yapmak, yemek yapmaya karşı yeteneğim olduğunu gördüm, yatmak, uyumak, yeni hobiler, kendimi geliştirmek, okula gitmemek, kendimi tanıma fırsatı buldum, kim olduğumu gördüm, evde daha çok tenefüs oluyor, yemek yapmaya yeteneğimi keşfettim, ailecek olmak, rahat olmak, bir sürü dizi izlemek, babamın işe gitmemesi ve okulun olmaması, istediğim zaman dinlenebilmek, okulun olmaması, evimize kuş almamız, aileyle oyun oynamak, tatil gibi olması, okulun stresinden uzak olmak, erken kalkma zorunluluğu olmaması, kilo almam, trafikte vakit kaybetmemek, bol bol hayal kurmak, daha çok oyun oynamak, okula gitmemek, serbest olmak, konfor alanında ders çalışmamız, aile olmayı öğrendik tüm dünya, ailemle oyun oynamak, evde rahat olmak, balkonda temiz hava almak, evde oyun oynamak, aileyle zaman geçirmek, çizgi film izlemek, annemle babamla oyun oynamak, geç kalmamak, babam bana kaldı, kardeşlerimle vakit geçirmek, evde daha çok vakit geçirebilmek

Arkadaşlarım arkadaşlarım arkadaşlarım...

Çocukların en çok özlediği ve bu süreçte en çok ihtiyaç duydukları şeylerin başında arkadaşları ve okulları, ikinci olarak dışarıda oyun oynamak ve gezmek geliyor. Ayrıca sıklıkla “arkadaşla gezmek”, “arkadaşlarla okulda olmak”, “arkadaşlarla oyun oynamak” da ayrıca belirtilmiş. Çocuklar ayrıca yüzmeyi, denize girmeyi, bisiklete binmeyi, doğada özgür olmayı, dondurma yemeyi ve anneannelerini de özlediklerini; evden çıkar çıkmaz ilk iş olarak arkadaşları ile buluşup zaman geçirmek istediklerini ya da “yaz olsa bile okula gitmek” istediklerini belirtmişler. Çocuklar arkadaşları ile zaman geçirmeye ek olarak ankette bu süreçte kendilerini iyi hissetmeleri için gereken şey sorusuna verdikleri “keşke öğretmenimi görebilseydim,” keşke öğretmenimiz bize ders anlatsaydı”, “öğretmenimi çok özledim” yanıtları ile öğretmenlerine duydukları ihtiyacı da sıkça dile getirmişlerdir. Ayrıca çocuklar, “bir yavru köpeğim olsaydı”, “koronavirüsü öldürebilseydim”, “herkese boya dağıtsalar”, “havuzlu, bahçeli bir evimiz olsaydı”, “en azından haftada bir kez sokağa çıkma izni olsaydı”, “yalnız kalabilseydim”, “uzaktan dahi arkadaşım ile oynayabilseydim”, “annem ve babam yanımda olsaydı”, “sevgilimi görebilseydim”, ifadeleri ile kendilerini daha iyi hissetmelerine yardım edecek şeyleri dile getirmişlerdir. Sadece bir çocuk “bu süreçte ne olsaydı kendini iyi hissedersin” sorusunu “sigara içebilseydim” diyerek yanıtlamış. Belki bu da onun stresiyle baş etme yöntemi olarak yorumlanabilir...

Yetişkinlere iletmek istediklerim...

Ankette son olarak çocuklara eklemek ve yetişkinlere iletmek istedikleri soruldu. Ayrıca Şişli Çocuk Meclisi ve Sarıyer Danışma Kurulu ile yapılan video konferanslarda çocukların ilettiklerine de aşağıda yer verildi. Gelen cevapları yorumsuz iletiyorum:

"Okula gidip arkadaşlarımla oynayıp yine arkadaşlarımla ders yapmak istiyorum."

"Okulu özledim, evde çalışmayı sevmiyorum. Okulumu arkadaşlarımı geri istiyorum."

"Herkes kurallara uysun hastalık yayılmasın."

"Karantina bir an önce bitsin arkadaşlarımı, öğretmenimi çok özledim."

"Cahil bir toplumuz, çocukları dikkate almalılar."

"Okulları hemen açmayın saçımı kestim ☹"

"Çocuklarınızla iyi vakit geçirin"

"Bizim de bu süreçte çok kötü hissettiğimizi unutmayın, bize anlayış gösterin"

"Ne olur çocukları eğlendirmeye çalışın"

"Yeter artık, evde temizlik yapmak istemiyorum, arkadaşlarımı istiyorum"

"Dışarı çıkıp hasta olmayın"

"Yetişkinler çocukları rahat bırakın"

"Evde kalın"

"Bizi bi salın da"

"Bu süreçten hep beraber geçiyoruz ve düzeni kaymış stabil hayatımızdan hep beraber koştuk. O nedenle anlayış ve saygı en büyük isteğim. Sağlıktan daha önemlisi bir ders bir ödev değil aksine ruh ve beden sağlığıdır. Hep bunu göz önünde bulundurmanızı istiyorum. Saygı kaybolursa her şey kaybolur. O nedenle bu iş tek taraflı değil sırf çocuğunuzuz diye size itaat etmek zorunda değiliz. Saygı karşılıklı olmalı. Teşekkürler."

Dışarı çıkmamak hiç hoşuma gitmiyor"

"Eğer eğitimi internet üzerinden alabilecek olsaydım ben neden okula gidiyordum ki veya neden öğretmenler maaş alıyor ki?"

"Lütfen evde kalın, bu hastalık çabucak bitsin ve aileme kavuşabileyim."

"Artık virüs bitsin lütfen"

"Doğamızı koruyun bize iyi bir dünya bırakın. Çocukları sevin. Özellikle bu dönemde çok ilgilensinler, oynasınlar (en çok da bu durumu sevdim bu dönemde ☺) Çocuk ve hayvanlara şiddet uygulamasınlar ☹ Uygulayanlara en ağır ceza verilsin. Sigara içmesinler annem içmiyor ama babam içiyor gerçi bıraktım diyor ama arada içiyor ☹"

"Çocuklarınızla empati yapın"

"Hayat yüz yüze güzel"

"Virüsü yenmek için evde kalın"

"Ülkemin bilinçsiz insanları umarım bilinçlenir ve bu süreci hayırlısıyla en kısa sürede atlattıp eski hayatımıza geri döneriz"

"Daha güzel sağlıklı bir yer istiyorum"

"Öğretmenimi özledim"

"Bu durum bitsin ve okuluma kavuşayım"

"Okulların açılmasını istiyorum lütfen"

"Neden denize giremiyoruz ama AVM'lere gidebiliyoruz?"

"Lütfen virüsün aşısını bir an önce bulun"

Ceren Suntekin, Haziran 2020

Rapordaki kullanılan tüm görselleri çocuklar, "evde en çok zaman geçirdiğin yer neresi?" sorusuna cevaben ilettiği.